

การปรับปรุงความแม่นยำสำหรับการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกโดยใช้การกระจายอนุกรมเทย์เลอร์ กรณีศึกษาการแกว่งลูกตุ้ม

Improved Accuracy in Calculating Acceleration due to Earth's Gravity using Taylor Series Expansion: A case study in Pendulum Oscillations

กนกอร คำผุย¹ และ จารุณี เข้มพิลลา^{2*}

¹สาขาวิทยาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

²สาขาวิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

*E-mail: jarunee.kh@rmu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาการเคลื่อนที่แบบซิมเปิลฮาร์โมนิกของการแกว่งลูกตุ้มที่มุมแกว่ง 4 ระดับคือ 10 20 30 และ 50 องศา และความยาวเชือก 5 ขนาด คือ 0.2 0.4 0.6 0.8 และ 1.0 เมตร วัดคาบการแกว่งด้วยโฟโตเกตเซนเซอร์และคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกเปรียบเทียบระหว่างการใช้สมการอย่างง่ายและสมการประมาณค่าแบบละเอียดย ผลการศึกษาพบว่า คาบการแกว่งขึ้นกับความยาวเชือกและมีค่าใกล้เคียงกันที่มุมแกว่งเป็น 10 20 และ 30 องศา แต่เมื่อมุมแกว่งกว้างขึ้นเป็น 50 องศา สังเกตพบว่าคาบการแกว่งมีค่าสูงขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า การแกว่งของลูกตุ้มด้วยเชือกยาว 0.2 เมตร ส่งผลให้การคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกมีความคลาดเคลื่อนสูงที่สุด การใช้สมการอย่างง่ายหรือสมการประมาณค่าแบบละเอียดยในการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกส่งผลต่อค่าความคลาดเคลื่อนไม่แตกต่างกันมากนักที่มุมแกว่งแคบ ๆ ไม่เกิน 10 องศา แต่เมื่อมุมแกว่งกว้างขึ้นเป็น 20 30 และ 50 องศา การคำนวณโดยใช้สมการประมาณค่าแบบละเอียดยมีความแม่นยำและค่าความคลาดเคลื่อนลดลงเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับการใช้สมการอย่างง่าย

คำสำคัญ: ซิมเปิลฮาร์โมนิก ลูกตุ้มอย่างง่าย ความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก ความแม่นยำ

* Corresponding author, e-mail: jarunee.kh@rmu.ac.th

Abstract

This study examined the simple harmonic motion of a pendulum oscillating at five different string lengths (0.2, 0.4, 0.6, 0.8, and 1.0 meters) at four different angles (10° , 20° , 30° , and 50°). A photogate sensor was used to measure the period. A high-accuracy formula and a simple formula were then used to compute the gravitational acceleration. The results showed that the period relates to the length of the string and was comparable at oscillation angles of 10° , 20° , and 30° . However, raising the angle to 50° extended the time. It was also found that using a 0.2-meter-long thread caused the most error in gravitational acceleration estimations. Using either a simple or a high-accuracy formula to calculate gravitational acceleration results in minimal changes in error levels for angles smaller than 10° . However, when the angle was extended to 20° , 30° , and 50° , calculations utilizing a high-accuracy formula were shown to be far more precise and error-free than those using a simple formula.

Keywords: Simple harmonic, Simple pendulum, Earth's Gravity, Accuracy

1. ที่มาและความสำคัญ

การเคลื่อนที่แบบซิมเปิลฮาร์โมนิก (Simple Harmonic motion, SH) เป็นการเคลื่อนที่แบบกลับไปกลับมาซ้ำทางเดิมและผ่านตำแหน่งสมดุล โดยคาบของการเคลื่อนที่มีค่าคงตัวและไม่พิจารณาปัจจัย แรงเสียดทาน เช่น การแกว่งของลูกตุ้มอย่างง่าย (simple pendulum) ประกอบด้วยวัตถุทรงกลมขนาดเล็กผูกติดกับเส้นเชือกที่เบาและไม่มีการยืดหด เมื่อดึงวัตถุขึ้นทำมุมแคบ ๆ กับแนวตั้งน้อยกว่า 5 องศา แล้วปล่อยให้วัตถุเคลื่อนที่ลงมาอย่างอิสระเนื่องจากมีองค์ประกอบของแรงจากน้ำหนักวัตถุกระทำต่อวัตถุในแนวเส้นสัมผัส วัตถุจะเคลื่อนที่ในลักษณะแกว่งกลับไปมาซ้ำทางเดิมผ่านตำแหน่งสมดุล ซึ่งตัวอย่างการเคลื่อนที่ของวัตถุเช่นเดียวกันกับกรณีของลูกตุ้มอย่างง่าย ได้แก่ การสั่นของสายเครื่องดนตรี การแกว่งของลูกตุ้มนาฬิกา การแกว่งชิงช้า เป็นต้น

เนื่องจากการเคลื่อนที่แบบซิมเปิลฮาร์โมนิกของวัตถุมีลักษณะที่คล้ายกันและสามารถอธิบายด้วยสมการการเคลื่อนที่แบบเดียวกัน ดังนั้นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือต่ำกว่า จึงเริ่มเรียนรู้จากตัวอย่างการเคลื่อนที่ที่ง่ายที่สุดแต่เป็นพื้นฐานในการศึกษาการเคลื่อนที่แบบซิมเปิลฮาร์โมนิกที่ซับซ้อนอื่น ๆ นั่นคือเริ่มศึกษาจากตัวอย่างการแกว่งของลูกตุ้มเพียงมวลเดียวซึ่งคาบในการแกว่งสัมพันธ์กับความยาวของเชือกที่วัดจากจุดแขวนไปจนถึงศูนย์กลางมวลของวัตถุโดยไม่ขึ้นกับขนาดของมวลที่แขวน ซึ่งการแกว่งของลูกตุ้มอย่างง่ายในระดับการศึกษานี้ได้ปรากฏเนื้อหาการเรียนรู้ไว้ในรายวิชาด้านวิทยาศาสตร์ เช่น ปฏิบัติการฟิสิกส์ ซึ่งนอกจากเป็นกรณีศึกษาในการเรียนรู้การเคลื่อนที่แบบซิมเปิลฮาร์โมนิกแล้วยังนำการทดลองนี้มาประยุกต์ใช้เพื่อวัดคาบการแกว่งของวัตถุและคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกจากผลการทดลองดังกล่าวได้ โดยทดลอง

จับเวลาคาบการแกว่งของลูกตุ้มที่สัมพันธ์กับความยาวของเชือกค่านั้น ๆ แล้วสร้างกราฟความสัมพันธ์ของคาบการแกว่งยกกำลังสองกับความยาวเชือก ซึ่งความชันของกราฟจะนำไปใช้ในการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก แต่ข้อกำหนดที่สำคัญของการทดลองแกว่งลูกตุ้มอย่างง่ายคือ มุมแกว่งจะต้องเป็นมุมแคบ ๆ ในหน่วยเรเดียน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถใช้สมการอย่างง่ายในการคำนวณคาบการแกว่งได้ ดังเช่นการศึกษาของ Bull [1] ซึ่งได้ทดลองแกว่งมวลทองเหลืองด้วยมุมแกว่ง 5 องศา คำนวณคาบการแกว่งด้วยสมการอย่างง่ายและสร้างกราฟความสัมพันธ์ระหว่างคาบการแกว่งยกกำลังสองและความยาวเชือกพบว่าค่าความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงเท่ากับ 9.83 ± 0.01 เมตรต่อวินาที² คิดเป็นค่าความคลาดเคลื่อนประมาณร้อยละ 0.1 หรือจากการศึกษาของ Vorahan และ Sangwaranatee [2] ที่ทดลองแกว่งลูกตุ้มนาฬิกาและใช้สมการอย่างง่ายในการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกพบว่ามีค่าเท่ากับ 9.823 เมตรต่อวินาที² คิดเป็นค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 0.408 นอกจากนี้ Suwanpayak และคณะ [3] ได้ศึกษาผลของขนาดมวลที่ใช้แกว่ง โดยใช้ลูกสนุกเกอร์แทนมวลขนาดใหญ่และใช้ลูกเหล็กกลมแทนมวลขนาดเล็กและทดลองแกว่งด้วยมุม 10 องศา แล้วคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงด้วยวิธีสร้างกราฟความสัมพันธ์ระหว่างคาบการแกว่งยกกำลังสองและความยาวเชือกพบว่า การใช้ลูกสนุกเกอร์และลูกเหล็กกลมส่งผลต่อค่าความเร่งเป็น 9.55 และ 9.64 เมตรต่อวินาที² โดยมีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 2.96 และ 1.73 ตามลำดับ นอกจากนี้ Wattanajung และ Boonphud [4] ได้ออกแบบและพัฒนาชุดอุปกรณ์วัดคาบเวลาและความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงโลกด้วยชุดทดลองการแกว่งของลูกตุ้มอย่างง่ายที่วัดคาบการแกว่งด้วยรังสีอินฟราเรดและ NodeMCU ESP8266 ผลการศึกษาพบว่า ค่าความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงโลกมีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 1.46 เมื่อเทียบกับค่าความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงโลกมาตรฐาน ณ กรุงเทพมหานคร และ Jitkasroem และคณะ [5] ได้ออกแบบสร้างชุดทดลองเรื่องลูกตุ้มนาฬิกาอย่างง่ายต้นทุนต่ำผ่านระบบ Wi-Fi ซึ่งค่าความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงโลกที่ได้จากชุดทดลองที่สร้างขึ้นนี้มีค่าเท่ากับ 9.87 เมตรต่อวินาที² นอกจากนี้ Gui [6] ศึกษาผลของแรงต้านอากาศที่ส่งผลต่อการแกว่งของลูกตุ้ม พบว่า ลูกตุ้มจะได้รับแรงต้านอากาศลดลงเมื่อเชือกมีความยาวมากกว่า 0.25 เมตร ถึงแม้จะแกว่งลูกตุ้มด้วยมุมแคบ ๆ

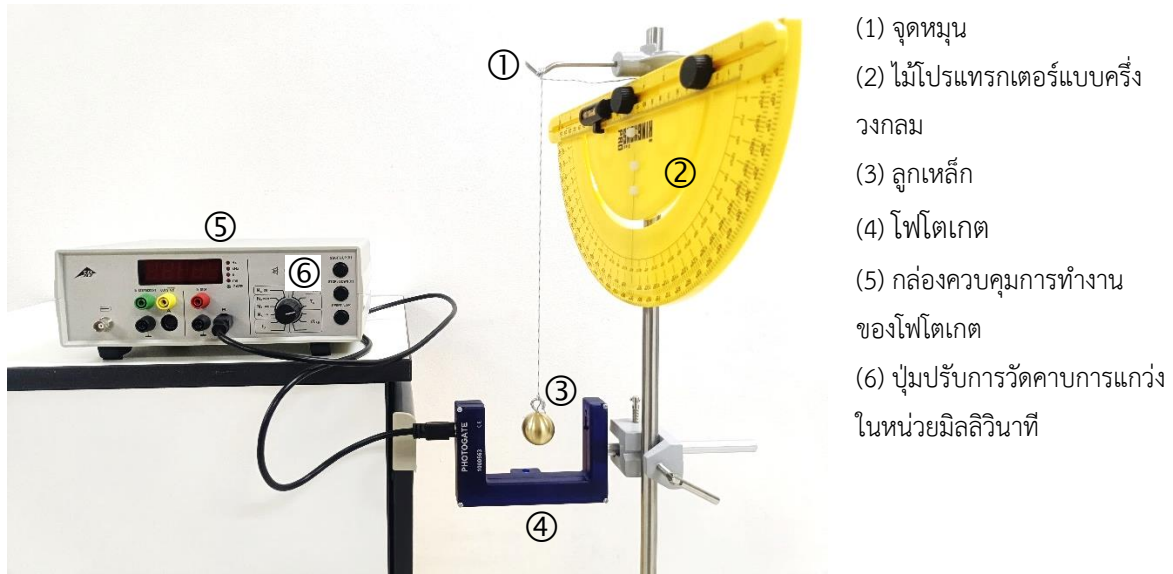
จากการสืบค้นข้างต้นพบว่า การคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกล้วนใช้สมการอย่างง่ายและทำการทดลองแกว่งที่มุมแคบ ๆ ไม่เกิน 10 องศา จึงจะส่งผลให้การคำนวณมีความแม่นยำ ซึ่งการใช้สมการอย่างง่ายในการคำนวณสามารถทำได้ง่ายและเหมาะสมกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือต่ำกว่า แต่ในปัจจุบันมีอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ช่วยในการคำนวณมากมาย เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องคิดเลข สมาร์ทโฟน หรือเว็บไซต์ที่ใช้เพื่อการคำนวณทางคณิตศาสตร์ที่ซับซ้อนได้แบบใช้งานออนไลน์ ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย จึงเป็นส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถที่จะเพิ่มขอบเขตการศึกษาการแกว่งของลูกตุ้มนาฬิกาได้โดยไม่จำเป็นต้องจำกัดค่ามุมแกว่งไม่เกิน 10 องศา ดังที่ปรากฏในแบบเรียนในปัจจุบัน และสามารถเรียนรู้การคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกด้วยสมการที่หลากหลายได้มากขึ้นถึงแม้สมการเหล่านั้นจะมีพจน์การคำนวณที่ซับซ้อน ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงนำเสนอการทดลองแกว่งลูกตุ้มนาฬิกาซึ่งวัดคาบการแกว่งด้วยโฟโตเกตเซนเซอร์ (photogate sensor) ที่มีความแม่นยำและเที่ยงตรง ด้วยมุมแกว่งที่ครอบคลุมทั้งมุมแคบและมุมกว้างจำนวน

4 ระดับ คือ 10 20 30 และ 50 องศา ที่ความยาวเชือก 5 ขนาด โดยเริ่มต้นที่ 0.2 เมตร เพื่อแสดงผลของความเสียดทานเมื่อแกว่งด้วยเชือกสั้น และเพิ่มความยาวเชือกให้มากกว่า 0.25 เมตรเพื่อลดความแรงต้านอากาศได้แก่ 0.4 0.6 0.8 และ 1.0 เมตร แล้วทำการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก โดยได้ศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นของการเปรียบเทียบค่าความเร่งเมื่อแกว่งด้วยมุมแคบและกว้าง อีกทั้งได้นำสมการประมาณค่าแบบละเอียดมาใช้ในการคำนวณเพื่อเปรียบเทียบความแม่นยำของผลการคำนวณเพื่อเป็นการพิสูจน์สมการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงที่แม่นยำในกรณีศึกษาการเคลื่อนที่แบบซิมเปิลฮาร์โมนิกของวัตถุทรงกลมที่แกว่งด้วยมุมกว้างมากกว่า 10 องศา ซึ่งในงานวิจัยที่ได้สืบค้นพบเฉพาะการใช้สมการอย่างง่ายและแกว่งด้วยมุมแคบ ๆ เท่านั้น

2. วิธีการดำเนินงานวิจัย

2.1 การวัดคาบการแกว่งของลูกตุ้มด้วยโฟโตเกตเซนเซอร์

ติดตั้งไมโครเมตรแบบครึ่งวงกลมไว้ด้านบนสุดของขาตั้งดังรูปที่ 1 ผูกลูกเหล็กเข้ากับปลายด้านหนึ่งของเชือกและผูกปลายอีกด้านหนึ่งของเชือกเข้ากับด้านบนของขาตั้งซึ่งเป็นจุดหมุน วัดความยาวแขนของลูกตุ้มโดยวัดจากจุดหมุนถึงตำแหน่งจุดศูนย์กลางมวลของลูกตุ้มให้ได้ขนาด 0.2 เมตร ปรับตำแหน่งของเซนเซอร์ของโฟโตเกตให้อยู่ในระดับเดียวกันกับลูกตุ้ม ปรับความละเอียดของฟังก์ชันแสดงผลคาบเวลาการเคลื่อนที่ที่กล่องควบคุมเพื่อให้รองรับหน่วย มิลลิวินาที ดึงลูกเหล็กให้เอียงทำมุมไม่เกิน 10 องศา กับแนวตั้ง แล้วปล่อยให้ลูกเหล็กเคลื่อนที่ผ่านเซนเซอร์แสงของโฟโตเกต อ่านค่าและบันทึกคาบการเคลื่อนที่ ทำการทดลองซ้ำ 10 ครั้ง แล้วปรับความยาวเชือกให้มีค่าเป็น 0.4 0.6 0.8 และ 1.0 เมตร ตามลำดับ ทำซ้ำกระบวนการทดลองเช่นเดิม โดยเปลี่ยนมุมแกว่งของลูกตุ้มเป็น 20 30 และ 50 องศา ตามลำดับ การเลือกค่ามุมแกว่งในงานวิจัยนี้พิจารณาจากมุมแกว่งที่เหมาะสมคือมีค่าน้อยกว่า 15 องศา ดังนั้นจึงเลือกมุม 10 องศา เป็นมุมเริ่มต้นในการทดลอง โดยค่ามุมนี้ส่งผลให้ค่ามุม θ และค่า $\sin \theta$ มีค่าแตกต่างกันเพียงร้อยละ 0.51 และเพื่อให้เห็นแนวโน้มผลของค่ามุมแกว่งที่เพิ่มขึ้นจึงเลือกอีก 2 ค่า คือมุม 20 และ 30 องศา ซึ่งมีร้อยละความแตกต่างของค่ามุม θ และ $\sin \theta$ ร้อยละ 2.02 และ 4.51 ตามลำดับ อีกทั้งเพื่อศึกษาถึงผลที่ชัดเจนของมุมแกว่งที่กว้างมากจึงเลือกศึกษามุมแกว่งอีก 1 ค่าคือ 50 องศา ซึ่งมีร้อยละความแตกต่างของค่ามุม θ และ $\sin \theta$ ร้อยละ 12.22

รูปที่ 1 ชุดทดลองวัดค่าการแกว่งของลูกตุ้ม

2.2 วิธีการคำนวณและวิเคราะห์ผลการทดลอง

2.2.1 การใช้สมการเพื่อคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก

เมื่อพิจารณาแรง mg จากน้ำหนักของลูกตุ้ม ดังรูปที่ 2 สามารถแยกองค์ประกอบย่อยของแรงได้เป็นแรง $mg \cos \theta$ อยู่ในแนวเดียวกับเส้นเชือก และแรง $mg \sin \theta$ อยู่ในแนวเส้นสัมผัสของการเคลื่อนที่ ซึ่งแรง $mg \sin \theta$ เป็นแรงดึงกลับที่กระทำต่อลูกตุ้ม จะได้สมการการเคลื่อนที่ของลูกตุ้มอย่างง่ายจากกฎการเคลื่อนที่ของนิวตัน ดังสมการที่ (1)

$$m \frac{d^2 x}{dt^2} = -mg \sin \theta \quad (1)$$

รูปที่ 2 การแกว่งของลูกตุ้มอย่างง่าย

เนื่องจากพจน์ $\sin \theta$ ในสมการ (1) เป็นพจน์ที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นเชิงเส้นกับเวลา ดังนั้นจึงต้องทำการประมาณค่าเพื่อให้สามารถหาคำตอบของสมการได้ นั่นคือ ต้องประมาณค่า $\sin \theta$ ให้มีค่าเท่ากับ θ เพื่อให้การกระจัดตามส่วนโค้งของการแกว่งมีความเป็นเชิงเส้นมากที่สุด ซึ่งจะเป็นจริงได้เมื่อมุม θ มีค่าน้อย ๆ

ในหน่วยเรเดียน ดังนั้นคาบการแกว่งของลูกตุ้มอย่างง่ายจึงสามารถคำนวณได้จากสมการ (2) ซึ่งความยาวเชือก (L) เป็นตัวแปรต้นและคาบการแกว่ง (T) เป็นตัวแปรตาม

$$T = 2\pi \sqrt{\frac{L}{g}} \quad (2)$$

หากต้องการที่จะประมาณค่า $\sin \theta$ เมื่อมุม θ มีค่ามากกว่า 5 องศา สามารถทำได้โดยเพิ่มจำนวนพจน์ของการกระจายอนุกรมเทเลอร์จะทำให้การประมาณค่ามีความแม่นยำมากขึ้น ดังสมการ (3) ซึ่งในการศึกษาจะใช้เพียง 3 พจน์แรกของการกระจายอนุกรมเทเลอร์ในการคำนวณ [7]

$$T \approx 2\pi \cdot \sqrt{\frac{L}{g}} \cdot \left[1 + \frac{1}{16} \theta^2 + \frac{11}{3072} \theta^4 + \frac{173}{737280} \theta^6 + \dots \right] \quad (3)$$

2.2.2 การใช้ความชันของกราฟเพื่อคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก

เมื่อยกกำลังสองทั้งสองข้างของสมการ (2) จะได้ดังสมการ (4)

$$T^2 = \frac{4\pi^2}{g} L \quad (4)$$

จากสมการ (4) เมื่อทำการทดลองวัดคาบการแกว่งที่ความยาวเชือกค่าต่างๆ แล้วนำมาสร้างกราฟความสัมพันธ์ระหว่าง คาบการแกว่งยกกำลังสองและความยาวเชือก จะได้ความสัมพันธ์เชิงเส้นดังรูปทั่วไปของสมการเส้นตรงคือ $y = mx + c$ ซึ่งความชันจากกราฟ (m) มีความสัมพันธ์กับพจน์ของความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกในสมการ (4) เป็นดังสมการ (5) แล้วทำการปรับรูปสมการ (5) จะได้สมการอย่างง่ายที่ใช้เพื่อคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกดังแสดงในสมการ (6)

$$\text{slope} = \frac{4\pi^2}{g} \quad (5)$$

$$g = \frac{4\pi^2}{\text{slope}} \quad (6)$$

ในทำนองเดียวกัน สามารถคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก จากสมการประมาณค่าแบบละเอียดยึดด้วยแทนค่ามุมแกว่งในหน่วยเรเดียน ดังสมการ (7)

$$g \approx \frac{4\pi^2}{\text{slope}} \cdot \left[1 + \frac{1}{16} \theta^2 + \frac{11}{3072} \theta^4 + \frac{173}{737280} \theta^6 \right]^2 \quad (7)$$

2.2.3 การคำนวณความคลาดเคลื่อน

คำนวณค่าความคลาดเคลื่อนเปรียบเทียบกับค่าความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก ณ จังหวัดอุดรธานี เนื่องจากเป็นสถานีตรวจวัดที่ใกล้กับสถานที่ทำการทดลองมากที่สุดโดยมีค่าความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกเป็น 9.78 เมตรต่อวินาที² ซึ่งตรวจวัดโดยสถาบันมาตรวิทยาแห่งชาติ [8]

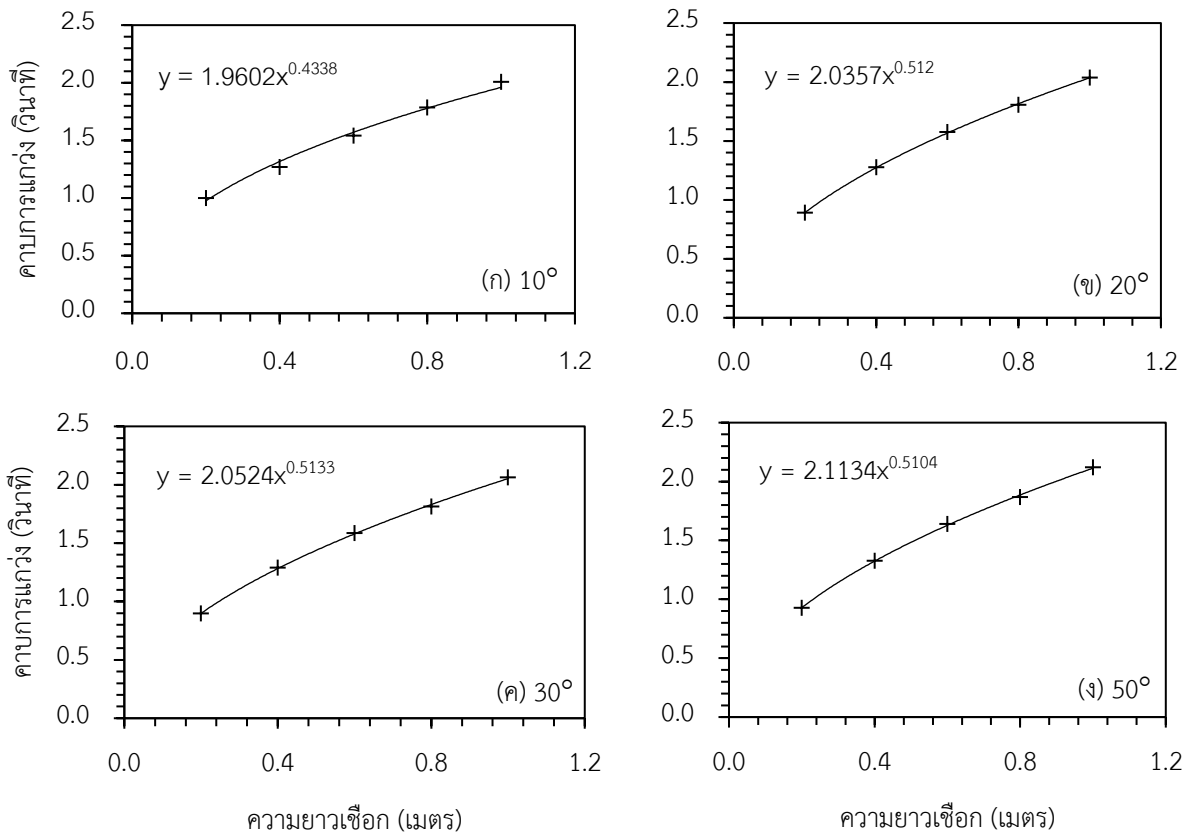
3. ผลการทดสอบและการอภิปรายผล

3.1 ผลการวัดคาบการแกว่งของลูกตุ้ม

ผลการวัดคาบการแกว่งของลูกตุ้มอย่างง่ายด้วยโฟโตเกตเซนเซอร์ โดยทดลองแกว่งลูกตุ้มซึ่งผูกติดกับเชือกที่มีความยาว 0.2 0.4 0.6 0.8 และ 1.0 เมตร เคลื่อนที่ด้วยมุมแกว่ง 10 20 30 และ 50 องศา แสดงดังตารางที่ 1 พบว่า คาบการแกว่งของลูกตุ้มมีค่าขึ้นอยู่กับความยาวเชือกนั้นคือ คาบการแกว่งมีความยาวนานมากขึ้นตามความยาวเชือกที่ยาวมากขึ้น อีกทั้งมีความสัมพันธ์แบบพาราโบลาดังรูปที่ 3 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบคาบการแกว่งที่มุมต่าง ๆ พบว่า ที่มุมแกว่ง 10 20 และ 30 องศา คาบการแกว่งมีค่าใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเคลื่อนที่แบบซิมเปิลฮาร์โมนิกที่ว่า คาบการแกว่งขึ้นอยู่กับความยาวเชือกและความเร่งเนื่องจากโน้มถ่วง แต่เนื่องจากความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกเป็นค่าคงตัว ณ ตำแหน่งใด ๆ ดังนั้นความยาวเชือกจึงเป็นตัวแปรต้นเพียงตัวแปรเดียวที่ส่งผลให้คาบการแกว่งมีค่าใกล้เคียงกันแม้มุมการแกว่งกว้างขึ้น แต่เมื่อมุมแกว่งมีค่าสูงขึ้นเป็น 50 องศา สังเกตพบว่าคาบการแกว่งของลูกตุ้มมีค่าสูงขึ้นชัดเจนเนื่องจากแรงคืนตัวของลูกตุ้มจะแปรผันแบบเชิงเส้นกับการกระจัดเชิงมุมเมื่อแกว่งด้วยมุมแคบ ๆ เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sardjito [9]

ตารางที่ 1 คาบการแกว่งของลูกตุ้มที่ความยาวเชือกและมุมแกว่งต่าง ๆ

ความยาวเชือก (เมตร)	คาบการแกว่งของลูกตุ้ม (วินาที)			
	10 องศา	20 องศา	30 องศา	50 องศา
0.2	1.001±0.002	0.891±0.000	0.896±0.002	0.928±0.002
0.4	1.270±0.001	1.277±0.005	1.289±0.001	1.326±0.002
0.6	1.542±0.001	1.574±0.000	1.584±0.002	1.639±0.001
0.8	1.787±0.003	1.807±0.003	1.812±0.002	1.868±0.007
1.0	2.009±0.001	2.036±0.007	2.061±0.002	2.120±0.006

รูปที่ 3 ความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างคาบการแกว่งของลูกตุ้มกับความยาวเชือก

3.2 ผลการใช้สมการเพื่อคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก

เพื่อศึกษาสมการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกที่เหมาะสมและแม่นยำจึงวิเคราะห์เปรียบเทียบการคำนวณด้วยสมการอย่างง่ายและสมการประมาณค่าแบบละเอียด โดยทดลองแกว่งลูกตุ้มซึ่งผูกติดกับเชือกที่มีความยาว 0.2 0.4 0.6 0.8 และ 1.0 เมตร เคลื่อนที่ด้วยมุมแกว่ง 10 20 30 และ 50 องศา ดังแสดงในตารางที่ 2 พบว่าที่มุมแกว่ง 10 องศา และแกว่งด้วยเชือกยาว 0.2 เมตร ส่งผลต่อคาบการแกว่งซึ่งเมื่อนำไปคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกด้วยสมการ ทั้งสมการอย่างง่ายและสมการประมาณค่าแบบละเอียดแล้วพบว่ามีความคลาดเคลื่อนสูงประมาณร้อยละ 19 ทั้ง 2 กรณี แต่เมื่อพิจารณาการแกว่งที่มีความยาวเชือก 0.4 ถึง 1.0 มีค่าความคลาดเคลื่อนลดลงน้อยกว่าร้อยละ 3 จึงสรุปได้ว่า การศึกษาการแกว่งของวัตถุที่มุมแคบ ๆ ควรใช้เชือกที่มีขนาดความยาวมากกว่า 0.2 เมตร จึงจะช่วยลดค่าความคลาดเคลื่อนของการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก ซึ่งความยาวเชือกมิได้ส่งผลโดยตรงต่อความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกแต่ส่งผลต่อคาบการแกว่ง นั่นคือ การใช้เชือกสั้นจะทำให้คาบการแกว่งและโมเมนต์ความเฉื่อยมีค่าน้อย แรงเสียดทานที่จุดหมุนจะมีอิทธิพลต่อการแกว่งสูง [6] ส่งผลให้การทดลองซ้ำแต่ละครั้งจึงเกิดความไม่เที่ยงตรงของการทดลองได้ง่ายซึ่งส่งผลต่อเนื่องถึงความคลาดเคลื่อนที่มากขึ้นในการคำนวณค่าความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก

เมื่อพิจารณาเฉพาะกรณีที่แกว่งลูกตุ้มด้วยมุม 10 องศา ที่ความยาวเชือกสูงขึ้นไปเป็น 0.4 0.6 0.8 และ 1.0 เมตร พบว่า การใช้สมการอย่างง่ายในการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกส่งผลต่อค่าความคลาดเคลื่อนที่น้อยกว่าการคำนวณด้วยสมการประมาณแบบละเอียดเพียงเล็กน้อย เช่น ที่ความยาวเชือก 0.4 เมตร ค่าความคลาดเคลื่อนเมื่อใช้สมการอย่างง่ายในการคำนวณมีค่าร้อยละ 0.10 ขณะที่เมื่อใช้สมการประมาณแบบละเอียดมีค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 0.48 หรือที่ความยาวเชือก 0.6 เมตร ค่าความคลาดเคลื่อนเมื่อใช้สมการอย่างง่ายในการคำนวณมีค่าร้อยละ 1.82 และเมื่อใช้สมการประมาณแบบละเอียดมีค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 2.21 บ่งชี้ได้ว่า ที่มุมแกว่งแคบ ๆ ประมาณไม่เกิน 10 องศา การใช้สมการอย่างง่ายหรือสมการประมาณแบบละเอียดสามารถใช้คำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกได้โดยส่งผลต่อค่าความคลาดเคลื่อนไม่แตกต่างกันมากนัก

เมื่อสังเกตผลการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกด้วยสมการอย่างง่ายที่มุมแกว่ง 10 20 30 และ 50 องศา และที่ความยาวเชือก 0.2 0.4 0.6 0.8 และ 1.0 เมตร พบว่า ความคลาดเคลื่อนในการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกมีค่ามากขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของค่ามุมแกว่ง เช่น ที่มุมแกว่ง 10 องศา ความคลาดเคลื่อนของทุกความยาวเชือกมีค่าในช่วงร้อยละ 0.05 ถึง 1.82 ขณะที่เมื่อมุมแกว่งกว้างขึ้นเป็น 20 30 และ 50 องศา ความคลาดเคลื่อนของทุกความยาวเชือกมีค่าสูงขึ้นโดยมีค่าในช่วงร้อยละ 1.09 ถึง 2.66 ร้อยละ 0.47 ถึง 5.03 และร้อยละ 6.33 ถึง 10.19 ตามลำดับ นั่นคือการใช้สมการอย่างง่ายคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกที่มุมการแกว่งมากกว่า 10 องศา ส่งผลให้ความคลาดเคลื่อนในการคำนวณมีค่าสูงเนื่องด้วยที่มาของสมการอย่างง่ายจะคำนวณได้แม่นยำเมื่อมุมแกว่งเป็นมุมแคบเนื่องจากสมการอย่างง่ายเกิดจากการที่ต้องประมาณค่า $\sin \theta$ ให้มีค่าเป็น θ ซึ่งจะเป็นจริงเมื่อมุมแกว่งเป็นมุมแคบไม่เกิน 10 องศา

และเมื่อพิจารณาร้อยละความคลาดเคลื่อนในการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกที่มุมการแกว่งมากขึ้นเป็น 20 30 และ 50 องศา จะพบความแตกต่างของร้อยละความคลาดเคลื่อนในการคำนวณระหว่างการใช้สมการทั้งสองรูปแบบที่ความยาวเชือกค่าต่างๆ ได้อย่างชัดเจน เช่น ที่มุมแกว่งเป็น 20 องศา ความคลาดเคลื่อนในการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกโดยใช้สมการอย่างง่ายที่ความยาวเชือก 0.4 ถึง 1.0 เมตร มีค่าในช่วงร้อยละ 1.10 ถึง 2.66 ขณะที่เมื่อใช้สมการประมาณแบบละเอียดพบว่าความคลาดเคลื่อนมีค่าลดลงอยู่ในช่วงร้อยละ 0.42 ถึง 1.16 หรือที่มุมแกว่งเป็น 50 องศา ความคลาดเคลื่อนในการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกด้วยสมการอย่างง่ายที่ความยาวเชือก 0.4 ถึง 1.0 เมตร มีค่าในช่วงร้อยละ 7.47 ถึง 10.19 ขณะที่เมื่อใช้สมการประมาณแบบละเอียดในการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกพบว่าความคลาดเคลื่อนมีค่าลดลงอยู่ในช่วงร้อยละ 0.75 ถึง 1.95 นั่นคือการใช้สมการประมาณค่าแบบละเอียดส่งผลให้คำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกได้แม่นยำมากขึ้น เมื่อมุมการแกว่งมากกว่า 10 องศา ซึ่งค่ามุมแกว่งมิได้ส่งผลโดยตรงต่อความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกเนื่องจากพื้นผิวโลกมีค่าความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกเฉลี่ยคงที่แต่มุมการแกว่งเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการประมาณการกระจายอนุกรมเทเลอร์ในพจน์ของค่า $\sin \theta$ ในสมการ (3)

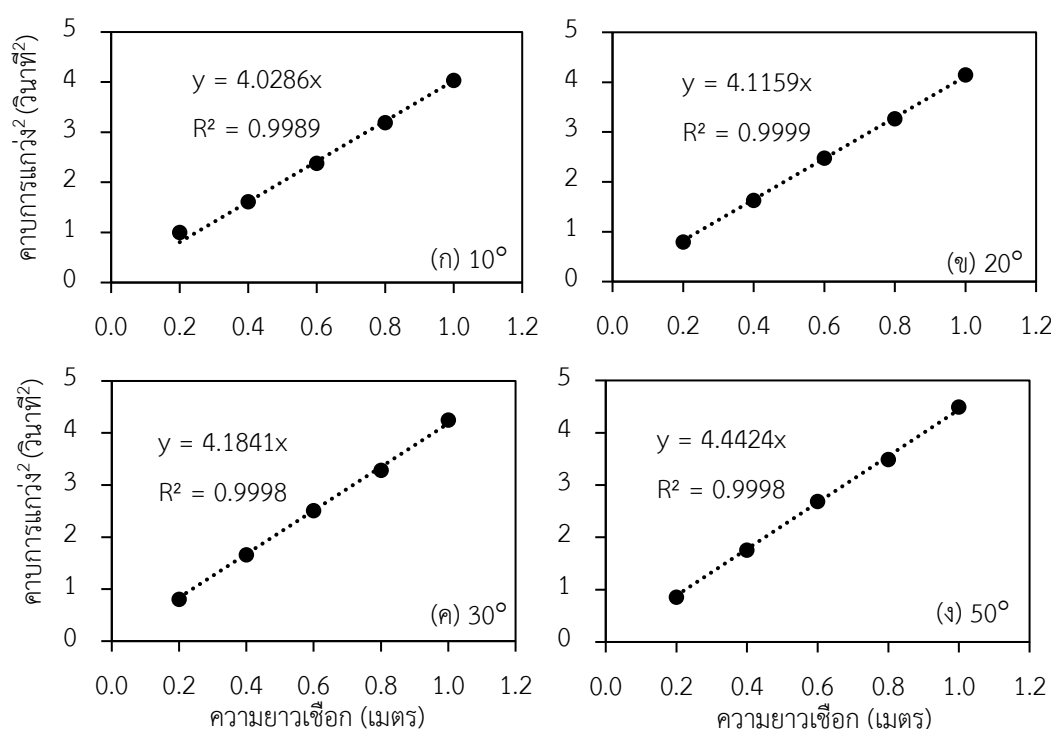
ตารางที่ 2 ผลการคำนวณเปรียบเทียบความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกโดยใช้สมการอย่างง่ายและสมการประมาณค่าแบบละเอียด

มุม กว้าง (องศา)	ความยาวเชือก (เมตร)	สมการอย่างง่าย		สมการประมาณค่าแบบละเอียด	
		ความเร่ง (เมตร/วินาที ²)	ร้อยละความ คลาดเคลื่อน	ความเร่ง (เมตร/วินาที ²)	ร้อยละความ คลาดเคลื่อน
10°	0.2	7.89	19.40	7.92	19.09
	0.4	9.80	0.10	9.83	0.48
	0.6	9.97	1.82	10.00	2.21
	0.8	9.66	1.27	9.70	0.90
	1.0	9.78	0.05	9.82	0.33
20°	0.2	9.94	1.61	10.09	3.17
	0.4	9.68	1.09	9.83	0.43
	0.6	9.56	2.28	9.71	0.78
	0.8	9.68	1.10	9.83	0.42
	1.0	9.52	2.66	9.67	1.16
30°	0.2	9.83	0.47	10.18	4.00
	0.4	9.51	2.83	9.84	0.58
	0.6	9.44	3.49	9.77	0.10
	0.8	9.62	1.64	9.96	1.81
	1.0	9.29	5.03	9.62	1.69
50°	0.2	9.16	6.33	10.10	3.20
	0.4	8.98	8.23	9.89	1.11
	0.6	8.81	9.92	9.71	0.75
	0.8	9.05	7.47	9.97	1.95
	1.0	8.79	10.19	9.68	1.05

3.3 ผลการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกจากความชันของกราฟ

การคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกด้วยการสร้างกราฟ เริ่มต้นจากการวัดคาบการแกว่งของลูกตุ้มซึ่งผูกติดกับเชือกที่มีความยาว 0.2 0.4 0.6 0.8 และ 1.0 เมตร และเคลื่อนที่ด้วยมุมกว้าง 10 20 30 และ 50 องศา แล้วสร้างกราฟความสัมพันธ์ระหว่างคาบการแกว่งยกกำลังสองและความยาวเชือก ดังรูปที่ 4 พบว่าค่า R-Squared (R^2) มีค่าในช่วง 0.9989 ถึง 0.9999 นั้นหมายถึง สมการเส้นตรงสามารถอธิบายหรือทำนายคาบการแกว่งได้แม่นยำร้อยละ 99.89 ถึง 99.99 เมื่อนำค่าความชันของกราฟเชิงเส้นไปคำนวณ

ความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกได้ผลการคำนวณความเร่งและความคลาดเคลื่อนเมื่อเปรียบเทียบกับค่าความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก ณ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งตรวจวัดโดยสถาบันมาตรวิทยาแห่งชาติ (9.78 เมตรต่อวินาที²) แสดงดังตารางที่ 3 ซึ่งสังเกตพบความชันของเส้นแนวโน้มในกราฟมีค่าสูงขึ้นตามค่ามุมแกว่ง จากสมการ (6) และ (7) พบว่าพจน์ของความชันเป็นตัวส่วนในสมการ ดังนั้นจึงส่งผลโดยตรงต่อการคำนวณที่ทำให้ความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกมีค่าลดลง จึงคลาดเคลื่อนจากค่ามาตรฐานมากขึ้น ดังเช่นเมื่อมุมแกว่งมีค่ามากขึ้นจาก 10 องศา เป็น 50 องศา สอดคล้องกับค่าความคลาดเคลื่อนที่มีค่าร้อยละ 0.16 ที่มุมแกว่ง 10 องศา และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.17 ที่มุมแกว่ง 50 องศา ดังนั้นจึงบ่งชี้ได้ว่าการคำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกจากความชันของกราฟโดยใช้สมการอย่างง่าย จะมีความแม่นยำและความคลาดเคลื่อนน้อยกว่าร้อยละ 1 เมื่อคาบการแกว่งมีค่าไม่เกิน 10 องศา แต่เมื่อมุมแกว่งเป็น 20 30 และ 50 องศา พบว่าการคำนวณโดยใช้สมการประมาณแบบละเอียดจะมีความแม่นยำและความคลาดเคลื่อนน้อยกว่าการใช้สมการอย่างง่าย ซึ่งได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันกับการคำนวณโดยตรงจากสมการ

รูปที่ 4 ความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างคาบการแกว่งยกกำลังสองกับความยาวเชือก

ตารางที่ 3 ผลการคำนวณเปรียบเทียบความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกเมื่อใช้ค่าความชันจากกราฟ

มุม แกว่ง (องศา)	ความชัน	R^2	สมการอย่างง่าย		สมการประมาณค่าแบบละเอียด	
			ความเร่ง (เมตร/วินาที ²)	ร้อยละความ คลาดเคลื่อน	ความเร่ง (เมตร/วินาที ²)	ร้อยละความ คลาดเคลื่อน
10°	4.0286	0.9989	9.80	0.16	9.84	0.54
20°	4.1159	0.9999	9.59	1.97	9.67	1.12

มุม กว้าง	ความชัน (องศา)	R^2	สมการอย่างง่าย		สมการประมาณค่าแบบละเอียด	
			ความเร่ง (เมตร/วินาที ²)	ร้อยละความ คลาดเคลื่อน	ความเร่ง (เมตร/วินาที ²)	ร้อยละความ คลาดเคลื่อน
30°	4.1841	0.9998	9.43	3.56	9.58	2.08
50°	4.4424	0.9998	8.89	9.17	9.79	0.08

4. สรุปผลการศึกษา

การใช้สมการอย่างง่ายหรือสมการประมาณค่าแบบละเอียดสามารถใช้คำนวณความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกได้โดยมีความแม่นยำไม่แตกต่างกันมากนักเมื่อขนาดของมุมกว้างเป็นมุมแคบ ๆ ไม่เกิน 10 องศา แต่เมื่อมุมกว้างกว้างขึ้นเป็น 20 30 และ 50 องศา พบว่าการใช้สมการประมาณแบบละเอียดส่งผลให้การคำนวณค่าความเร่งเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลกมีความแม่นยำสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจึงส่งผลให้ความคลาดเคลื่อนมีค่าลดลงเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับการใช้สมการอย่างง่าย การวิจัยในอนาคตควรศึกษาเปรียบเทียบผลของขนาดของเชือกหรือขนาดและรูปร่างของมวลที่ใช้ในการแกว่งซึ่งเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการเคลื่อนที่แบบซิมเปิลฮาร์โมนิก

5. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ สาขาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และศูนย์วิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่สนับสนุนห้องปฏิบัติการในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

6. เอกสารอ้างอิง

- [1] Bull, D. (2012). Measurement of the acceleration due to gravity with a simple pendulum. Salford Journal of Physics, 1.
- [2] Vorahan, N., Wongdee, S., & Sangwaranatee, N. (2016). A study acceleration due to gravity from experiment set on simple pendulum by PIC microcontroller. Proceeding of the 7th Academic meeting national and International Conference: Speed up research towards world class university (pp. 2766-2775). Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University. (in Thai)
- [3] Suwanpayak, N., Sutthiyan, S., Kulsirirat, K., Srisongkram, P., Teeka, C., & Buranasiri, P. (2018). A comparison of gravitational acceleration measurement methods for undergraduate experiment. Journal of Physics: Conference Series, 1144, 012001.
- [4] Wattanajung, P. & Boonphud, V. (2022). Design and development of time period and gravitational acceleration measurement equipment for simple pendulum oscillation apparatus. Royal Thai naval academy journal of science and technology, 5(1), 93-104.

- [5] Jitkasroem, A., Panklang, T., Supadanaison, R., & Khambun, A. (2023). The development of a simple and low-cost pendulum clock experimental set via wi-fi system. *Vocational Education Innovation and Research Journal*, 7(2), 23-30. (in Thai)
- [6] Gui, J. (2023). The Relationship between air resistance and the vibrating period of simple pendulum. *Proceeding of the 2nd International Conference on Computing Innovation and Applied Physics (CONF-CIAP 2023)* (pp. 282-287). Institute of Physics Publishing. Curran Associates, Inc.
- [7] Beléndez, A., Rodes, J. J., Beléndez, T., & Hernández, A. (2009). Approximation for a large-angle simple pendulum period. *Eustrungan Journal of Physics*, 30(2), 25.
- [8] Piruenrom, T. & Woradech, N. (2018). The measurement of gravity in Thailand and its importance. <https://www.nimt.or.th/main/?p=21307>.
- [9] Sardjito, N. Y. (2020). The period of physical pendulum motion with large angular displacement. *Advances in Engineering Research*, 198, 197-201.